

מינוי סינוואר הוא הפתעה מוחלטת ?

והזדמנות דרמטית לישראל

written by פרופ' קובי מיכאל | 07.08.2024

חמאס פרסם אמש (שלישי) באופן רשמי את דבר בחירתו של יחיא סינוואר לראש הלשכה המדינית של הארגון, ולמעשה כמנהיגו, במקום איסמעיל הנייה. מדובר בהפתעה: שמו של סינוואר לא הוזכר כמועמד אפשרי בבורסת השמות, הניחושים וההשערות לגבי מחליפו של הנייה. על פניו, זו בחירה תמוהה, שכן לא ברור כיצד יצליח סינוואר להוביל את הארגון ולנהלו כשהוא ספון במנהרה או במחבוא אחר ברצועת עזה, נרדף ומנסה למלט נפשו מפני צה"ל.

הנהגת חמאס ידעה מתחים ויריבויות זה שנים, עוד במהלך כהונתו של חאלד משעל כראש הלשכה המדינית ובעיקר בשלהי כהונתו. היריבות אך העצימה לאחר שחרור סינוואר ב-2011 במסגרת עסקת שליט, ובעיקר עם התבססות מעמדו כמנהיג חמאס ברצועת עזה ובחירתו הרשמית ב-2017 לתפקיד. היריבות בבסיסה התקיימה בין הנהגת החוץ, גם כשבראשה עמד איסמעיל הנייה ממחנה הפליטים א-שאטי ברצועת עזה, לבין הנהגת הארגון ברצועת עזה.

עזה נתפסת כמרכז הכובד של הארגון ולכן הנהגתה, בוודאי כשמדובר ביחיא סינוואר, ראתה עצמה כמשמעותית וחשובה יותר בתהליכי קבלת ההחלטות, בוודאי בכל הנוגע לנעשה ברצועה. המתח רק החריף מאז 7 באוקטובר ותחילת המו"מ בנושא החטופים. מי שנתנה את הטון וקיבלה את ההחלטות היתה הנהגת עזה בהובלת סינוואר ולא הנהגת החוץ. סינוואר, שמתמקד במצרים כמתווכת עיקרית, לא הסתיר בהתנהלותו את זלזולו בהנייה, ששם מצידו את יהבו על קטאר. לפיכך, למצרים גם השפעה משמעותית יותר על מי שהיה עד אתמול מנהיג הארגון בעזה, בעוד השפעת קטאר עליו קטנה הרבה יותר.

היריבות הפנימית בחמאס באה לידי ביטוי גם ביחסים בין הנהגת הגדה המערבית לבין הנהגת עזה. המאבק בין הגישות ניכר גם בנוגע לשיתוף הפעולה של הארגון עם איראן, שאותו עודד הנייה, בעוד סינוואר התייחס אליו באופן תכליתי ואינסטרונטלי (בדומה ליחסה של איראן עצמה לחמאס). חאלד משעל הפך לפרסונה נון גרטה עבור איראן וסוריה, בגין מה שנתפס בעיניהן כבגידתו האולטימטיבית במהלך מלחמת האזרחים בסוריה, תפיסה שגם הובילה לגירוש מהמדינה ב-2012. לפיכך, בעת הזו, משעל לא היה יכול לעמוד שוב בראש הלשכה המדינית.

ובכל זאת, מינוי סינוואר לתפקיד הפתיע רבים. הוא אמנם התכוון להתמודד בבחירות לראשות הלשכה המדינית ב-2025, אך הבחירה בו בעיצומה של המלחמה, כשהוא נרדף וספון במקום מחבואו, מעוררת תהיות רבות. בתנאים כאלה, קשה להעריך כיצד יצליח לתפקד כמנהיג הארגון, לייצגו כלפי חוץ ולמלא את המשימות הנדרשות ממנו.

קיימת אפשרות שהבחירה בסינוואר נועדה לקדם את עסקת החטופים ולהוביל

להפסקת המלחמה בעזה. ייתכן שהמצרים, היחידים שנמצאים בקשר עם סינוואר, סייעו בקידום המהלך באמצעות הידברות עם הנהגת חמאס. אם איסמעיל הנייה אכן ייצג עמדה נוקשה יותר במגעים לעסקה, בהשוואה לקו פרגמטי יותר של סינוואר, הרי הוסר כאן מכשול. עתה, משנבחר סינוואר לתפקיד, ייתכן שירצה לממש את תפקידו כמנהיג הארגון ולהבטיח את בחירתו בבחירות 2025, ואת זה יוכל לעשות רק כשתושלם עסקת חטופים § שגם תוביל לסיום המלחמה, ולערביות, שאותן הוא דורש, לכך שלא יתנקשו במנהיגי חמאס. כעת, כשישמש בו בזמן כראש הלשכה המדינית וכמנהיג הארגון בעזה, יכולתו של סינוואר לקדם עסקה אף עשויה לגדול.

אם זה אכן המתווה שעל הפרק, יוכל סינוואר לבסס את מעמדו כמנהיג הארגון ואת מעמד חמאס כחלופה לפת"ח, בדרך להשתלטות על הרשות הפלסטינית ועל אש"ף. זאת, בזכות העמידה האיתנה ומה שלבטח יוצג כניצחון האולטימטיבי, כשישראל לא תצליח למגר את שלטון הארגון ברצועה, והוא יחזור לתפקיד הריבון בעזה.

כך או אחרת, אפשר להבין את בחירת סינוואר לתפקיד כמעין הכרה והוקרה של הנהגת הארגון לרצועת עזה על הובלת המאבק, ועל המחיר הכבד ששילמה. בה בעת, בעצם הבחירה § שפורסמה זמן קצר מאוד לאחר הסתלקותו של הנייה § יש כדי להעיד על יכולת התפקוד שעוד נותרה לארגון. סביר להניח שבראיית חמאס עצמו, המהלך הוא בחזקת מסר מאוד חשוב לפלסטינים, לישראל ולעולם. אין בכך כדי למחות את המחנאות והיריבות שעדיין קיימת בצמרת הארגון, אך עולה מכך הוכחה נוספת להתנהלות חמאס כארגון היררכי וממושמע, שגם במציאות של מחלוקות קשות, יודע לצופף שורות ולאחדן בשם המטרה.

והערה לסיום: כמו חוקרים ומומחים רבים העוסקים בחמאס שנים ארוכות, לא העליתי בדעתי את התרחיש של בחירת סינוואר לתפקיד. יש בכך משום עדות נוספת למגבלות הדמיון שלנו כחוקרים ולעובדת נצחיותה של ההפתעה באשר היא. ויש כאן גם לקח מתחייב: לשמור על צניעות מחקרית.

פורסם בוואלה, בתאריך 7.8.2024.